

حقی به اسم «نام»

در آن شلوغی و سروصدای دادگستری که هر کس دنبال کار خویش بود، خانمی که خیلی ساکت و مظلوم به همراه پسر جوانش روی صندلی‌های سالن نشسته بودند، توجه مرا به خود جلب کرد، وقتی با آنها هم صحبت شدم مشخص شد آن خانم قصد تغییر نام کوچکش را دارد، اما نمی‌دانست باید چه کار کند.

بررسی سیر قانونی تغییر نام و نام‌خانوادگی

حقی به اسم «نام»؛

جام جم آنلاین: در آن شلوغی و سروصدای دادگستری که هر کس دنبال کار خویش بود، خانمی که خیلی ساکت و مظلوم به همراه پسر جوانش روی صندلی‌های سالن نشسته بودند، توجه مرا به خود جلب کرد، وقتی با آنها هم صحبت شدم مشخص شد آن خانم قصد تغییر نام کوچکش را دارد، اما نمی‌دانست باید چه کار کند.

هر شخصی دارای یک نام و نام‌خانوادگی است که معمولاً از قبل تولد شخص تعیین می‌شود و تا هنگامی که در قید حیات است همه او را به همین نام و نام‌خانوادگی می‌شناسند. این دو برادر یا دو خواهر دو قلو همیشه در کنار هم می‌آیند و نمی‌شود مثلاً به اداره‌ای رفت و خود را فقط با نام کوچک معرفی کرد مثلاً جایی بگوید من احمد هستم و تقاضای انجام فلان کار را دارم و....

همان‌طور که گفته شد در هر جایی از گواهی تولد گرفته تا پرونده‌های مدرسه و دانشگاه، سند ازدواج و طلاق و مالکیت و حتی پس از 120 سال عمر با عزت روی سنگ قبر، این نام و نام‌خانوادگی است که معرف آن شخص است و دیگر خبری از القاب و عناوین مثل دکتر و مهندس و... نیست. با این اوصاف نام و نام‌خانوادگی دارای اهمیت فراوانی است که هر فرد را با آن می‌شناسند و صدا می‌زنند و اگر این نام یا نام‌خانوادگی، بد انتخاب شود، شخص همیشه در عذاب به سر می‌برد.

انتخاب اسم

طبق ماده 20 قانون ثبت احوال، انتخاب نام هر شخص با کسی است که خبر تولد نوزاد را به اداره ثبت احوال محل اعلام می‌کند. براساس قانون باید یک نام ساده یا مرکب که عرفاً یک نام محسوب می‌شود، انتخاب شود، مثلاً حسین یا محمد مهدی که در عرف به عنوان اسم واحد شناخته می‌شود (پس اگر در خانواده بر سر اسم نوزاد به توافق نرسیدید نمی‌شود اسم بچه را به عنوان مثال علی کامبیز رضا گذاشت تا دل همه فامیل را به دست آورد.) البته این نکته را نیز باید افزود که هر کس نمی‌تواند برود به اداره ثبت احوال و این کار را انجام بدهد، بلکه قانون این وظیفه را به ترتیب به اشخاص زیر محول کرده است که اگر هر کدام این کار را انجام نداد، شخص بعدی این وظیفه را به انجام برساند. این اشخاص عبارتند از: اول از همه پدر یا جد پدری و اگر آن دو این کار را انجام ندهند، این حق به مادر محول می‌شود و پس از مادر این وظیفه برعهده وصی، قیم یا امین است و بعد از اینها با اشخاصی است که قانوناً عهده‌دار نگهداری طفل هستند.

نام ممنوعه

باید به این نکته توجه داشت که افراد در انتخاب نام برای اطفال خود آزاد نیستند و نمی‌توان گفت که بچه خودم است و هر چی دوست داشته باشم صدایش می‌زنم، بلکه قانون محدودیت‌هایی را برای انتخاب نام مقرر کرده است به عنوان مثال انتخاب نام‌هایی که موجب هتک حیثیت مقدسات اسلامی می‌شود و همچنین انتخاب عناوین و القاب و نام‌های مستهجن و زننده یا نامناسب با جنس ممنوع است. اسامی که مخالف مقدسات اسلامی است مثل عبداللالت و عبدالعزی و... (لات و عزی از بت‌های زمان جاهلیت بوده‌اند) همچنین اسامی‌ای که تحقیرکننده باشد و ارزش انسان را تنزل دهد، غیر قابل ثبت است؛ مثلاً گدا، کنیز و 50 تومانی و... چرا که ارزش انسان خیلی بیشتر از پول است، حال چه 50 تومانی باشد چه 100 میلیون تومانی. باید توجه داشت اسامی که عرف نیز نمی‌پسندد غیرقابل ثبت است، مثلاً گرگ، سگ یا اسامی‌ای مثل خونریز، خونخوار یا لات و... قانونگذار همچنین این اجازه را نمی‌دهد که اسم پسر را روی دختر یا اسم دختر را روی پسر بگذاریم و تصریح کرده است که اسم باید متناسب با جنسیت باشد، پس نمی‌شود اسم اکرم را برای پسر یا اسم منصور را برای دختر انتخاب کرد. یکی دیگر از ممنوعیت‌ها برای انتخاب اسم، اسامی خارجی است که روی افراد می‌گذارند، بخصوص اسامی‌ای که در یک برهه زمانی به موجب یک فیلم یا واقعه مد می‌شود، مثل جومونگ، سوسانو یا بروس لی و... پس باید انتخاب اسم از بین اسامی ایرانی یا اسلامی باشد. البته این نکته در خصوص اقلیت‌های مذهبی وجود ندارد و آنها در انتخاب اسم مطابق با فرهنگ و دین خودشان عمل می‌کنند.

اگر اسمی که انتخاب می‌کنید از اسامی ممنوعه نیست، برای ثبتش مشکلی ندارید اما اگر در موارد غیرممنوعه نیز مأمور ثبت احوال اسم را ثبت نکرد، می‌توانید بخواهید تا پرونده را به هیات حل اختلاف بفرستند تا آنجا مشکل را حل کنند.

به موجب ماده 997 قانون مدنی، هرکس باید دارای نام خانوادگی باشد. نام خانوادگی هر شخص نیز مطابق ماده 41 قانون ثبت احوال، نام خانوادگی پدر خواهد بود. یکی از ویژگی‌های نام خانوادگی وجود حق تقدم برای آن است. حق تقدم نام خانوادگی با رعایت تاریخ تقدم صدور اسناد، مختص اشخاصی است که نام آنان در دفاتر مخصوص نام خانوادگی ادارات ثبت احوال به ثبت می‌رسد و شخص دیگری حق انتخاب آن را ندارد مگر با اجازه دارنده حق تقدم.

نکته: باید به این نکته توجه داشت که افراد در انتخاب نام برای اطفال خود آزاد نیستند و نمی‌توان گفت که #171; بچه خودم است و هر چي دوست داشته باشم صدایش می‌زنم؛ بلکه قانون محدودیت‌هایی را برای انتخاب نام مقرر کرده است به عبارت ساده‌تر هر شخص نسبت به نام خانوادگی خود حق تقدم دارد و کسی نمی‌تواند از نام خانوادگی او استفاده کند، مگر با اجازه آن شخص. ناگفته نماند که این حق به ورثه قانونی شخص نیز انتقال می‌یابد و در صورتی که شخصی نام خانوادگی‌ای را غصب کند هر يك از ورثه به تنهایی می‌تواند نسبت به این عمل اعتراض کند و در صورتی که وراثت بخواهند به شخص دیگری اجازه استفاده از نام خانوادگی خویش را بدهند باید بالاتفاق (یعنی تمام وراثت) این امر را اجازه دهند تا شخص بتواند آن نام خانوادگی را اختیار کند.

تغییر نام و نام خانوادگی

اگر اسم شما از اسامی ممنوعه است، می‌توانید با مراجعه به اداره ثبت احوال درخواست تغییر نام بدهید. علاوه بر اسامی ممنوعه در مواردی که مامور ثبت احوال اسم شما را به طور اشتباه ثبت کرده است، مثلاً به جای منیژه در شناسنامه منیجه نوشته شده است یا به جای رضا در شناسنامه رزا نوشته شده است می‌توانید تقاضای تغییر نام را به اداره ثبت احوال تقدیم کنید.

تغییر اسم برای کسانی که به دین مبین اسلام گرویده‌اند و کسانی که تغییر جنسیت داده‌اند با تایید دادگاه یا مراجع صالح نیز ممکن است. همچنین خواهرهای همنام یا برادرهای همنام با یکدیگر یا پدر پسر یا مادر دختر همنام نیز می‌توانند نام خود را تغییر دهند. اگر اسم شما مشکلاتی از این دست ندارد، نمی‌توانید آن را تغییر دهید، مگر موارد خاصی که باید به دادگاه مراجعه کنید و آن امور از حدود اختیار اداره ثبت خارج است. اما در مواردی که برای تغییر نام مجاز هستید می‌توانید به اداره ثبت احوال محل صدور شناسنامه مراجعه کنید و اصل شناسنامه با 2 برگ فتوکپی از آن را ارائه بدهید و فرم درخواست تغییر نام را تکمیل کنید، پس از آن پرونده به هیات حل اختلاف اداره ثبت احوال محل صدور شناسنامه می‌رود تا پس از بررسی رای را صادر کنند. اگر رای علیه شما صادر شد تا 10 روز از تاریخ ابلاغ رای فرصت اعتراض دارید. نکته مهم در خصوص درخواست تغییر نام این است که یا باید ستان بالای 18 سال باشد یا سرپرست قانونی از طرف شما دست به کار شود و درخواست بدهد.

تغییر نام خانوادگی

برای تغییر نام خانوادگی مساله کمی متفاوت‌تر است و تغییر نام خانوادگی از تغییر اسم راحت‌تر است. در این خصوص اگر نام خانوادگی شما از اسامی ممنوعه بود می‌توانید با درخواست تغییر نام خانوادگی آن را عوض کنید. (برخی از نام خانوادگی‌های ممنوع عبارتند از: اسامی محل چه خودشان به تنهایی باشند، چه به همراه يك اسم دیگر، مثل مجیدی نیشابوری یا کرجی. همچنین به کار بردن القاب و عناوین مثل دکتر، مهندس، سردار یا... در نام خانوادگی ممنوع است و همچنین اسامی منتسب به خاندان پهلوی مثل پهلوی دوست یا...). در غیر از موارد ممنوعه نیز می‌توان در شرایطی نام خانوادگی را تغییر داد، اول از همه در مورد خانم‌هایی که می‌خواهند نام خانوادگی شوهرشان را استفاده کنند در این خصوص ماده 42 قانون ثبت احوال تصریح می‌کند: زوجه می‌تواند با موافقت همسر خود تا زمانی که در قید زوجیت می‌باشد از نام خانوادگی همسر خود بدون رعایت حق تقدم استفاده کند و در صورت طلاق ادامه استفاده از نام خانوادگی موقوف به اجازه همسر است. دوم این‌که افراد بالغ بالای 18 سال که از نام خانوادگی خود راضی نیستند، می‌توانند با تکمیل درخواست در اداره ثبت احوال محل صدور شناسنامه تقاضای تغییر آن را به اداره ثبت احوال ارائه دهند. همچنین فرزندان که پدرشان نام خانوادگی‌شان را تغییر داده و آنها هم می‌خواهند همنام پدرشان باشند، می‌توانند این کار را انجام دهند، البته باید از پدر اجازه بگیرند.

مدارك لازم برای تغییر نام خانوادگی، علاوه بر اصل شناسنامه و 2 برگ فتوکپی از تمامی صفحات، پر کردن فرم مربوطه و همچنین ارائه اجازه نامه که در دفاتر اسناد رسمی تنظیم شده است. در انتها باید یادآور شد برگشت به نام خانوادگی اولیه ممکن نیست پس قبل از تغییر نام خانوادگی تصمیم خود را بگیرید.